

Barn- och elevombudet

20 år mot kränkande behandling i skolan

Innehåll

Inledning	3
Barn- och elevombudets uppdrag	5
Tillsyn, skadestånd och samverkan.....	5
Utveckling av metoder och inriktning.....	5
Vad är kränkande behandling?	7
Hur arbetar BEO?	8
Beslut och skadestånd	8
Utvecklingen i siffror under de senaste åren.....	9
Vad har BEO sett?	11
Hur kan BEO göra skillnad?	13
Ökad medvetenhet och kunskap i skolväsendet	13
Etablering av praxis och rättstillämpning	14
Bidraget	14
Lärdomar och utmaningar	15
Från ett allmänt formulerat ansvar till en rättighetsbaserad reglering med barn- och elevperspektiv	15
Okunskap om lagstiftningen och om BEO	15
Osäkerhet kring fysiska ingripanden.....	15
Brister i anmälningsskedjan och bristfälliga utredningar	16
Skadeståndsnivåerna är i stort samma som när skadeståndsregleringen infördes i skollagen.....	17
Behov av mer vägledning.....	17
Vad ser vi framåt?	18

Inledning

För 20 år sedan inrättades Barn- och elevombudet (härefter BEO) av regeringen. Genom barn- och elevskyddslagen som trädde i kraft samtidigt stärktes skyddet mot kränkande behandling och barn och elever fick juridiskt utkrävbara rättigheter. Barn och elever kunde nu vända sig till BEO för att få skadestånd från kommunen eller ansvarig ägare till skolan eller förskolan, det vill säga huvudmannen. Sedan dess har reglerna om kränkande behandling förts över till skollagen.

Förskolan och skolan ska vara en trygg miljö för alla barn och elever. BEO:s uppdrag är att ta tillvara barns och elevers rättigheter genom att pröva om de som är ansvariga för skolan, alltså huvudmännen, följer skollagens bestämmelser om kränkande behandling.

Vad som fortsättningsvis i rapporten anges om elever och skola gäller även för barn och förskola om inget annat anges. För att underlätta läsningen anges dock endast elev/elever och skola.

I den här rapporten sammanfattar vi centrala utvecklingstendenser utifrån inkomna signaler, statistik och beslut från senare år.

Sedan år 2006 har fler och fler elever och vårdnadshavare vänt sig till BEO. Under år 2025 inkom cirka 2 500 signaler om kränkande behandling, en tydlig ökning jämfört med år 2024. Ungefär hälften av de ärenden som BEO utreder rör uppgifter om att personal kan ha kränkt elever. Den andra delen rör uppgifter om att elever kan ha blivit kränkta av andra elever – en fördelning som varit relativt stabil över tid.

Tydliga regler som garanterar elevers rätt till en utbildningsmiljö fri från kränkningar är en grundförutsättning för trygghet och studiero. I ett internationellt perspektiv har Sverige ett starkt skydd för utsatta elever genom att huvudmän kan bli skadeståndsskyldiga om de inte vidtar tillräckliga åtgärder för att förebygga och förhindra kränkningar.

BEO kommer att fortsätta att utreda individärenden och arbeta för att kunskapen om lagstiftningen ökar. Samtidigt är det skolan som bär ansvaret för att förhindra kränkningar både när de sker i skolans fysiska miljöer och när de fortsätter i digitala sammanhang. Därför är det viktigt att huvudmännen säkerställer att all personal på skolan har kunskap om vad som utgör kränkande behandling, vilka krav som gäller när skolan får kännedom om sådana händelser samt hur långt tillsynsansvaret sträcker sig och hur personal får agera i akuta situationer.

Tre faktorer som är viktiga för arbetet mot kränkande behandling är:

- Ett starkt förebyggande arbete, där trygghet, studiero och stöd ses som en helhet. Brister inom ett område påverkar även de andra.

- Samsyn och tydliga rutiner för hur kränkningar ska hanteras. När rutinerna är enkla och förankrade och systemen lättillgängliga blir arbetet mer likvärdigt och eleverna får det skydd de har rätt till. Det är viktigt att vuxna agerar skyndsamt.
- Att lyssna på eleverna och ta dem på allvar. De är experter på sin egen vardag.

Barn- och elevombudets uppdrag

BEO utses av regeringen och ansvarar för att pröva om huvudmän följer skollagens bestämmelser om kränkande behandling. Myndigheten är organisatoriskt placerad inom Skolinspektionen, men har en självständig funktion. BEO:s tillsyn utgår från enskilda elevers situation och omfattar även möjligheten att framställa och driva skadeståndsanspråk.

Tillsyn, skadestånd och samverkan

BEO är en del av Skolinspektionen, men fattar självständigt beslut i sina ärenden. Både BEO och Skolinspektionen utövar tillsyn över reglerna om kränkande behandling i skollagen. Medan Skolinspektionens tillsyn främst sker på systemnivå utgår BEO:s utredningar från en enskild elev och dennes upplevelse av utsatthet för kränkande behandling samt frågan om huvudmannen har levt upp till de skyldigheter som skollagen kräver. BEO bedömer vilka inkomna uppgifter som ska leda till tillsyn och prövar om huvudmannen fullgjort sina skyldigheter. Vid brister kan BEO rikta skadeståndsanspråk mot huvudmannen för elevens räkning och, om huvudmannen bestrider anspråket, företräda eleven i domstol.

BEO samverkar med andra myndigheter och organisationer, bland annat Diskrimineringsombudsmannen och elevorganisationer, för att säkerställa att uppgifter hanteras av rätt aktör. Myndigheten informerar och utbildar även om skollagens krav rörande kränkande behandling för att stärka kunskapen i skolväsendet.

Utveckling av metoder och inriktning

Ett flertal olika faktorer har påverkat utvecklingen av BEO:s arbete de senaste åren. Förutom ny lagstiftning och domstolspraxis har det även varit fråga om förändrade arbetssätt.

BEO:s arbete har bland annat påverkats av regler som trädde i kraft i augusti 2022 om huvudmännens klagomålshantering. Enligt dessa regler får BEO som huvudregel inte utreda uppgifter om missförhållanden som rör en enskild individ om inte huvudmannen först har fått möjlighet att hantera uppgifterna inom ramen för sin klagomålshantering.

Denna lagändring ledde, tillsammans med ett prioriteringsbeslut 2021, till att BEO:s arbetssätt förändrades. Från att tidigare utreda alla uppgifter om kränkande behandling som inkom blev BEO i vissa fall förhindrad att inleda tillsyn samtidigt som BEO prioriterar att utreda ärenden där det är som mest motiverat med statlig tillsyn och där det finns möjlighet att framställa skadeståndsanspråk för elevens räkning.

År 2020 meddelade Högsta domstolen dom¹ i ett mål där BEO framställt ett skadeståndsanspråk rörande kränkande behandling av personal mot en elev. Domen tydliggjorde personalens befogenheter att ingripa fysiskt mot elever för att upprätthålla ordning. Personals befogenheter att agera i akuta situationer har därefter år 2022 också tydliggjorts i skollagen. Dessa förändringar ledde till att BEO såg över sin praxis och antal skadeståndsanspråk som rör kränkande behandling av personal har sedan år 2020 legat på något lägre nivåer än de närmsta åren dessförinnan.

År 2020 blev barnkonventionen svensk lag. Barnet som rättighetsbärare har sedan BEO:s tillkomst alltid varit centralt i BEO:s arbete. Efter att barnkonventionen blivit svensk lag har det förtydligats än mer att barnen är rättighetsbärare. BEO har vidtagit ytterligare insatser för att stärka barnperspektivet i BEO:s arbete, bland annat i form av informationsanpassning till barn som målgrupp och genom att med tydliga frågor säkerställa att barnets röst blir hörd i utredningen som genomförs vid kränkande behandling.

---

¹ NJA 2020 s. 578

Vad är kränkande behandling?

Kränkande behandling är ett beteende som kränker en elevs "värdighet" utan att vara diskriminering. Kränkande behandling i skollagens mening kan bland annat betyda nedsättande ord och hot, utfrysning och rykesspridning, fysiskt våld som slag och sparkar men även sådant som sägs och skrivs digitalt på exempelvis sociala medier.

Kränkande behandling kan vara systematiskt och återkommande eller bara inträffa vid ett eller några enstaka tillfällen.

Elever kan utsättas för kränkande behandling av andra elever på skolan men även av personal på skolan eller av huvudmannen. BEO kan utreda samtliga dessa typer av kränkningar.

För att BEO ska kunna utreda en elevs utsatthet måste den kränkande behandlingen ha ett samband med verksamheten. Händelser i skolan är självklart, men även händelser på väg till och från skolan eller på skolutflykter har ett sådant samband med verksamheten som krävs för att BEO ska kunna utreda dem. Om en elev utsätts för kränkningar i skolan kan andra händelser på elevens fritid eller över nätet anses ha ett samband med verksamheten. Kränkningar i sociala medier mellan elever på en skola kan också ha samband med verksamheten.

Hur arbetar BEO?

Sedan år 2021 hanterar Skolinspektionen inkomna uppgifter om missförhållanden genom en så kallad samlad signalhantering. Alla uppgifter bedöms utifrån myndigheternas samlade kunskap om skolan och huvudmannen för att avgöra om tillsyn ska inledas. Uppgifter om kränkande behandling hanteras av BEO och BEO:s tillsyn utgår, som nämnts ovan, alltid från en enskild elevs situation och riktas mot huvudmannen.

Uppgifter lämnas oftast av vårdnadshavare, men även av elever själva, personal, andra elevers vårdnadshavare och andra. Alla uppgifter om kränkande behandling granskas, men endast vissa leder till tillsyn. Urvalet görs bland annat utifrån allvarlighetsgrad, omfattning och frekvens. Enligt skollagen ska huvudmannen få möjlighet att utreda situationen först, men det finns undantag och BEO kan inleda en tillsyn även utan att huvudmannen har fått utreda situationen om det finns särskilda skäl, exempelvis om en elev blivit kränkt av personal eller om en elev har blivit utsatt av andra elever under en mycket lång tid.

BEO:s tillsyn är framförallt skriftlig och det görs inte några besök på skolorna. När en tillsyn inleds och en fullständig utredning genomförs får huvudmannen yttra sig, och eleven och/eller elevens vårdnadshavare får möjlighet att lämna synpunkter innan BEO prövar ärendet. Utredningarna kan vara omfattande, särskilt när ärendet är komplext eller där eleven blivit utsatt i stor omfattning under en längre tid.

Beslut och skadestånd

Om BEO konstaterar brister i huvudmannens arbete mot kränkande behandling enligt 6 kap. skollagen avseende den enskilda eleven kan BEO förelägga huvudmannen att åtgärda bristerna inom en viss tid. Om bristerna är allvarliga eller om det konstaterats kränkande behandling av personal mot en elev eller ett barn kan BEO begära skadestånd för elevens räkning. Om huvudmannen bestrider skadeståndsanspråket kan BEO företräda eleven i domstol.

Utvecklingen i siffror under de senaste åren²

Antalet uppgifter om kränkande behandling som BEO årligen hanterar har ökat sedan år 2022, från drygt 2100 till cirka 2500 under år 2025. Ökningen gäller både uppgifter som rör kränkande behandling av andra elever och kränkande behandling av personal. Den största ökningen består just av uppgifter om kränkande behandling av personal som ökat årligen sedan år 2022. Ökningen av antalet uppgifter om missförhållanden har inte fått genomslag i Skolinspektionens skolenkät där andelen elever som endast till viss del eller inte alls känner sig trygga i skolan har minskat sedan år 2023 (14,5 % 2025 jämfört med 15,7 % 2023).

De flesta uppgifter som lämnas till Skolinspektionen rör elever i grundskolan (66 % år 2025) vilket speglas av resultat från Skolenkäten där elever i årskurs 5 och 8 under åren 2022–2025 konsekvent i lägre grad än elever i gymnasiet svarat att de är trygga i skolan. Elever i årskurs 8 är den elevgrupp som i lägst grad svarat att de är trygga i skolan i Skolenkäten under den här perioden.

Skillnaden mellan det ökade antalet uppgifter om missförhållanden som kommer in till BEO och den förbättrade tryggheten som framkommer i Skolenkäten kan tyda på att ökningen av uppgifter till BEO snarare beror på en ökad vilja att få situationen prövad av en oberoende part, bättre kännedom om rättigheter eller att personalens agerande uppmärksammas mer – snarare än en faktisk försämring av tryggheten i skolan.

Sedan år 2006 har BEO framställt fler än 700 skadeståndsanspråk för elevers räkning på sammanlagt cirka 25 miljoner kronor. Totalt har närmare 18 miljoner kronor i skadestånd betalats ut till barn och elever. Från år 2016 rör det sig om mer än 400 skadeståndsanspråk på totalt mer än 8 miljoner kronor.

Mellan år 2022 och 2025 har BEO årligen utrett mellan 500–600 ärenden och fattat beslut i mellan 200–250 ärenden där BEO tagit ställning till om huvudmannen för skolan har fullgjort sina skyldigheter och om eleven har

---

² När Skolinspektionen och Barn- och elevombudet införde samlad signalhantering 2021 medförde det att statistik inte längre förs över antalet anmälningar utan statistik avser nu uppgifter om missförhållanden och tillsynsärenden. Det går inte att fullständigt jämföra anmälningar med varken uppgifter om missförhållanden eller tillsynsärenden då arbetsmetoden har förändrats.

haft rätt till skadestånd. Under samma period har BEO framställt 94 skadeståndsanspråk om totalt drygt 2 miljoner kronor för elevers räkning.

Sedan år 2022 har BEO respektive år konstaterat att huvudmannen har brustit i sina skyldigheter att motverka kränkande behandling i mellan 70–74 % av ärendena som har utretts.³ Det är dock betydligt vanligare att brister konstateras i ärenden som rör kränkande behandling av andra elever (90 % av ärenden 2025) än i ärenden som rör kränkande behandling av personal (59 % 2025). En förklaring till skillnaderna kan vara att kränkande behandling av personal ses som allvarigare på skolan och hos huvudmannen och uppmärksammas i större utsträckning än kränkande behandling av elever. Det blir då också mer fokus på att göra rätt.

Som framgår ovan får BEO sedan augusti år 2022 som huvudregel inte utreda uppgifter om missförhållanden som rör en enskild individ om inte huvudmannen har fått möjlighet att hantera uppgifterna inom ramen för sin klagomålshantering. Har uppgiftslämnaren inte lämnat klagomål till huvudmannen har BEO möjlighet att lämna över uppgifterna dit om uppgiftslämnaren samtycker till det. Sedan år 2022 har det skett nästan 300 gånger.

Uppgifter som rör diskriminering snarare än kränkande behandling och uppgifter där eleven utsatts av annan än elev eller personal vid skolan kan överlämnas till Diskrimineringsombudsmannen respektive Arbetsmiljöverket, om uppgiftslämnaren samtycker till det. Det kan omfatta både all information i en uppgift eller delar av en uppgift. Det har hänt i mellan 7 och 13% av uppgifterna årligen mellan år 2022 och 2025.

---

³ Avser brister i både förbudet för personal att utsätta barn och elever för kränkande behandling men även anmälnings-, utrednings- och åtgärdsskyldigheterna.

Vad har BEO sett?

Elever har utsatts för kränkande behandling av andra elever på ungefär samma sätt sedan BEO inrättades. Undantaget är att digitala kränkningar ökat de senaste åren i takt med att samhället digitaliserats mer och mer och att användningen av sociala medier ökat. Det är fortfarande vanligast att utsattheten består av olika former av nedsättande kommentarer, öknamn, hot, fysiskt våld och utfrysningar; ofta i en kombination. Kränkande behandling i digital form ser ungefär ut som den icke-fysiska kränkande behandlingen och omfattar kränkande kommentarer eller inlägg online, spridning av bilder eller filmer, anonyma trakasserier, exkludering eller uthängning i gruppchattar.

Det är vanligare att flickor utsätts för psykiska kränkningar som utfrysning och ryktesspridning av andra elever. Fysiska kränkningar som slag, sparkar och knuffar förekommer framför allt i grundskolans lägre årskurser och det är vanligare att pojkar både utsätts, och utsätter andra för den typen av behandling. Verbala kränkningar är också vanligt förekommande i BEO:s ärenden och handlar till exempel om nedsättande kommentarer, öknamn och hån. Verbala kränkningar är vanliga oavsett ålder och kön.

Både Skolinspektionens och BEO:s erfarenhet är att vissa platser och situationer ofta omnämns som otrygga av elever och att det till stor del handlar om ställen där det vistas många elever samtidigt som det saknas personalnärvaro, till exempel korridorer och omklädningsrum. BEO:s erfarenhet är också att det dessutom är vanligt förekommande att elever känner sig utsatta för kränkande behandling i samband med olika lekar och spel som utförs antingen på idrottslektioner eller raster.

När det gäller kränkande behandling från personal är det vanligast att det rör sig om fysisk och verbal kränkande behandling. Fysisk kränkande behandling rör ofta olika ingripanden vid ordningsstörningar. Det kan till exempel handla om att fysiskt avlägsna eller ingripa mot elever som stör ordningen, men där ingripandet från personalens sida har gått längre än vad situationen krävt. I vissa fall har BEO även sett att personal ingriper fysiskt mot en elev utan att det alls har varit befogat. Verbal kränkande behandling från personal kan handla om olika typer av hot eller uppenbart nedvärderande kommentarer riktade mot eleven. Det är inte ovanligt att verbal kränkande behandling inträffar i samband med något typ av fysiskt ingripande från personalen.

I Skolinspektionens tillsyn har det framkommit att personal inte alltid har samsyn kring vad som ska anmälas som kränkande behandling och på vissa granskade skolor tycks det ha utvecklats en praxis som innebär att personal

tillämpar en mindre strikt tolkning av skollagen. Det förekommer till exempel att personal beskriver att de endast anmäler sådant som kan benämnas som grova eller allvarliga kränkningar. Ibland framgår att personalen drar gränsen vid fysiska kränkningar, vilka anmäls konsekvent, medan ett otrevligt språkbruk, som enligt personalen används på skoj, inte anmäls, även om en elev uppgett att denne upplevt sig utsatt för en kränkning och huvudmannens skyldigheter därför inträtt.

De vanligaste bristerna i BEO:s ärenden är också att personal eller rektor inte har anmält alls eller inte har gjort det tillräckligt skyndsamt.

Även om personal i vissa fall avstår från att göra en kränkingsanmälan har det i Skolinspektionen och BEO:s tillsyn framkommit att personal inte avstår från att ingripa eller låter elevernas beteenden passera obemärkt förbi. Ofta löser personal de konflikter som uppstår tillsammans med eleverna där och då och det förekommer även att personal regelmässigt samtalar med eleven och/eller elevens vårdnadshavare när eleverna har sagt eller gjort något som är kränkande. I BEO:s ärenden där det har konstaterats brister i huvudmannens utredningsskyldighet gäller bristerna oftast att utredningen inte har skett tillräckligt skyndsamt eller att huvudmannen inte kan visa att samtal har skett med inblandade elever, eller med vittnen i de fall då det har varit oklart vad som hänt. BEO ser också att när man inte utreder kränkande behandling ordentligt riskerar åtgärderna att inte ge tillräcklig effekt, särskilt när en elevs utsatthet är omfattande. Vid upprepad kränkande behandling kan huvudmän behöva se till att en samlad och grundlig utredning av elevens skolsituation genomförs för att komma till rätta med situationen. Det är inte ovanligt att en sådan utredning inte görs, eller görs för sent. När utredningar inte är tillräckligt omfattande riskerar skolan och huvudmannen att misslyckas med att få stopp på den kränkande behandlingen.

I BEO:s ärenden är det vanligt att kränkningar synes ha ett samband med bristande stödinsatser och skolfrånvaro. När elever inte får det stöd de behöver ökar risken för att elever både utsätts och/eller utsätter andra för kränkande behandling.

Hur kan BEO göra skillnad?

Varje år fattar BEO mellan 500–600 beslut. Av dessa är 200–250 beslut där BEO prövar om huvudmannen lever upp till kraven i skollagen. Många beslut innebär att huvudmän föreläggs att rätta till brister och en del att elever får skadestånd. Genom BEO:s beslut och domstolsavgöranden har dessutom praxis utvecklats, vilket gör att det blir tydligare för alla inom skolan vad som gäller vid kränkande behandling. Ju tydligare regelverket är för huvudmän och rektorer, men även lärare och annan skolpersonal, desto bättre förutsättningar finns det för dem att följa det

Under 20 år har BEO verkat för att elever ska få en skolgång fri från kränkande behandling. Vi har sett en utveckling gå från att det har saknats lagstiftning inom området till flera skyldigheter för huvudmän rörande hur kränkande behandling ska hanteras inom skolans värld. Innan BEO inrättades hade elever begränsade möjligheter att få sin sak prövad och att få upprättelse.

Genom BEO:s tillsyn och beslut bidrar BEO till att elever får upprättelse för den utsatthet de har varit med om genom att BEO till exempel kan bekräfta att eleven har utsatts för kränkande behandling och att huvudmannen inte har fullgjort sina skyldigheter enligt skollagen vilket kan ha lett till att utsattheten fått fortgå.

I vissa fall kan eleven även få ekonomisk kompensation i form av ett skadestånd av huvudmannen för den skada eleven har råkat ut för i och med den kränkande behandlingen och huvudmannens bristande hantering, vilket har skett i hundratals fall sedan BEO inrättades år 2006. Skadestånden har, förutom ekonomisk kompensation för den enskilde, också bidragit till att öka huvudmännens incitament att arbeta aktivt mot kränkningar.

Ökad medvetenhet och kunskap i skolväsendet

Som nämnts ovan finner BEO brister i en stor andel av besluten som fattas. BEO:s beslut riktar sig till huvudmannen och klargör för huvudmannen om och var det finns brister i verksamheten som behöver åtgärdas. BEO har sett att många huvudmän bedriver ett aktivt arbete och tar uppgifter om kränkande behandling på allvar, utreder och vidtar åtgärder. När BEO konstaterat brister på en skola arbetar många huvudmän aktivt med att vidareutbilda och sprida information bland sina medarbetare om hur kränkningar ska hanteras. BEO:s beslut leder därför till en ökad kunskap, vilket innebär att de i förlängningen skapar bättre rutiner när det gäller skolans förebyggande arbete av kränkande behandling. BEO:s tillsyn kan därför medföra en bättre skolsituation för både den i ärendet aktuella eleven och andra elever på skolan.

BEO har vidare i uppdrag att informera om skollagens bestämmelser som kränkande behandling. Detta har lett till att kunskapen om regelverket har ökat hos skolpersonal, huvudmän och allmänheten. Genom utbildningar och information har BEO bidragit till att utveckla skolhuvudmännens och skolornas kompetens när det gäller arbetet med kränkande behandling.

Etablering av praxis och rättstillämpning

På en rättslig nivå har BEO bidragit till rättsutvecklingen genom att ha drivit flera processer till högsta instans för att få klargöranden inom olika rättsfrågor som rör kränkande behandling.⁴ BEO har därigenom varit en aktör i att tydliggöra skollagens krav i frågor om kränkande behandling, vilket har stärkt elevernas rätt i praktiken. Genom avgöranden från Högsta domstolen har bland annat ramarna för skolpersonals tillsynsansvar och förhållandet mellan skadeståndslagen och skollagen tydliggjorts.

Bidraget

Sammantaget har BEO under sina första 20 år bidragit till:

- ett starkare och mer tillgängligt rättsskydd för barn och elever
- möjlighet till upprättelse och ekonomisk kompensation för elever
- en etablerad och nationell funktion dit elever och vårdnadshavare kan vända sig
- klargörande om vad kraven i 6 kap skollagen innebär genom BEO:s beslut och
- rättsutveckling genom processer i domstol.

Dessa insatser har sammantaget stärkt barns och elevers rättigheter i den svenska skolan på ett sätt som inte var möjligt före år 2006.

---

⁴ NJA 2016 s. 596, NJA 2020 s. 578, Högsta domstolens dom den 8 april 2026 i mål nr FT 9974-24

Lärdomar och utmaningar

Från ett allmänt formulerat ansvar till en rättighetsbaserad reglering med barn- och elevperspektiv

Lagstiftningen och arbetet mot kränkande behandling i skolan har genomgått en del förändringar sedan början av 2000-talet. Från allmänna bestämmelser till en specialiserad och skadeståndssanktionerad lagstiftning med ett starkt rättighetsperspektiv för eleven. Ansvaret för skolan att motverka kränkande behandling har stärkts. Det är generellt sett enklare för barn och elever att få upprättelse och kompensation när de utsatts för kränkningar nu än för 20 år sen, men det finns fortfarande utmaningar. I cirka 75% av de ärenden som BEO utreder konstateras brister i huvudmannens hantering.

Okunskap om lagstiftningen och om BEO

Trots att lagstiftningen har funnits i 20 år känner många elever inte till BEO. Det innebär att många som utsätts för kränkningar inte känner till att de kan få hjälp av en statlig myndighet. Även hos huvudmännen finns fortsatt brister i kunskap om och i det systematiska arbetet mot kränkande behandling. Det finns också fortsatt utmaningar i att sprida kunskap till skolpersonal och huvudmän om vad som gäller och om BEO:s beslut. En försvårande faktor är att BEO:s beslut till vissa delar omfattas av sekretess. Det gör att besluten inte kan tjäna som vägledning på sätt som andra beslut kan.

Det finns ett fortsatt behov av att höja kunskapen om lagstiftningen, BEO:s roll och om skolans skyldigheter enligt 6 kap. skollagen. Detta gäller för såväl huvudmän som för rektorer och personal. Kompetens om vad som gäller är avgörande för att elever ska få det skydd och stöd som lagstiftningen avser att säkerställa.

Osäkerhet kring fysiska ingripanden

Sedan lagstiftningen trädde i kraft har lagen förtydligats genom viktiga avgöranden från Högsta domstolen som bland annat omfattar praxis om lärares agerande. Ett återkommande problemområde i ärenden rör dock fortfarande gränsdragningen för när skolpersonal får ingripa fysiskt för att upprätthålla ordningen. Enligt lagstiftning och praxis får personal endast ingripa fysiskt om åtgärden är omedelbar och tillfällig samt befogad och proportionerlig till ingripandets syfte och övriga omständigheter.

BEO ser i handläggningen att elever, personal och huvudmän ibland har olika uppfattningar om vad som ryms inom personalens handlingsutrymme, vilket skapar slitningar mellan grupperna. Det finns därför behov av att fortsätta arbetet med utbildning och vägledning för att säkerställa att ingripanden sker på ett proportionerligt och lagligt sätt och att elevernas rättigheter inte kränks samtidigt som trygghet och studiero säkerställs.

Brister i anmälningsskedjan och bristfälliga utredningar

En viktig förändring i lagstiftningen till skydd för eleverna har varit den obligatoriska anmälningsskedjan för att säkerställa att kränkningar inte stannar på "klassrumsnivå" utan når den ytterst ansvarige huvudmannen. BEO:s tillsyn visar dock att många skolor har olika sätt att hantera den obligatoriska anmälningsskyldigheten genom att man inte har samsyn kring vad som ska anmälas. Egna bedömningar görs av allvaret vilket leder till att anmälningar uteblir och att huvudmannen inte får kännedom om elevens situation eller eventuella strukturer eller brister i rutiner. Detta leder i sin tur till att utredningar fördröjs eller uteblir, vilket i sin tur riskerar medföra att kränkningar fortsätter. I flera ärenden BEO utreder finner vi även brister i kvaliteten på utredningar av kränkande behandling. Det är vanligt att utredningar är ofullständiga eller inte genomförs alls, att inblandade elever inte hörs eller att elevens upplevelse inte tas på allvar eller att åtgärder inte följs upp. Ibland stannar fokuset på att lösa situationen i stunden.

Huvudmän behöver enligt nuvarande lagstiftning säkerställa att det finns rutiner som är kända och som ser till att personal inte gör egna bedömningar av allvaret i situationen innan anmälan görs. Ett mer enhetligt och rättssäkert arbetssätt kräver utbildning, uppföljning och tydliga interna processer. Det finns vidare behov av tydligare vägledning om vilka krav som ställs på en utredning, bättre dokumentation, rutiner som säkerställer att elevens upplevelse tas på allvar och kompetensutveckling. En kvalitativ utredningsprocess är central för att huvudmannen ska kunna fullgöra sitt ansvar.

I detta sammanhang kan nämnas att det finns ett förslag på att ändra regelverket kring anmälningsskyldigheten som föreslås börja gälla i augusti 2026. Förslaget innebär att personalens anmälningsskyldighet till rektor ska ändras till en informationsskyldighet och att denna endast ska gälla vid upprepade eller allvarlig kränkande behandling. Detta kommer att ställa ytterligare krav på skolornas och huvudmännens rutiner för att fånga upp utsatta elever.

Skadeståndsnivåerna är i stort samma som när skadeståndsregleringen infördes i skollagen

Trots att möjligheterna att få skadestånd enligt skollagen har funnits i 20 år är skadeståndsnivåerna i stort samma som när skadeståndsregleringen införes. Det riskerar att minska incitamentet för huvudmän att arbeta systematiskt och förebyggande samt ger inte elever tillräcklig kompensation och upprättelse.

Skadeståndslagen ändrades år 2022 för att möjliggöra högre skadestånd med anledning av kränkning vilket bland annat fått genomslag i brottmål. Det är fortfarande osäkert om ändringen medfört någon påverkan på skadestånd som utdöms men Högsta domstolen har lämnat prövningstillstånd i ett mål som rör detta och dom inväntas under 2026.

Behov av mer vägledning

De mål om kränkande behandling som Högsta domstolen lämnat prövningstillstånd till har i huvudsak rört fysisk kränkande behandling av personal mot en elev. Det saknas således praxis avseende psykiska och verbala kränkningar av personal mot elev och när dessa ska anses utgöra kränkande behandling enligt skollagen. Det saknas även vägledande praxis avseende kränkande behandling mellan elever.

Vad ser vi framåt?

Arbetet för att stärka barns och elevers trygghet har utvecklats sedan barn- och elevskyddslagen infördes år 2006 och senare integrerades i 6 kap. skollagen. Reformen etablerade ett tydligt ansvar för att förebygga och hantera kränkande behandling och lade grunden för ett starkt rättighetskydd för barn och elever. BEO har under sina 20 år haft en central roll i detta arbete.

Trots ett omfattande och relativt oförändrat regelverk visar statistik att kränkningar och mobbning fortsatt är vanligt i skolan. Digitaliseringen har dessutom skapat nya former av kränkningar, vilket ställer ökade krav på huvudmän och personal. För att minska förekomsten av kränkningar krävs ett långsiktigt och systematiskt arbete med att stärka skolklimatet, tydliggöra normer och säkerställa att personal agerar när de bevittnar kränkningar.

Tillsynen visar att trygghetsarbetet är avgörande för både studiero och kunskapsutveckling. Brister i trygghet och värdegrundsarbete riskerar att påverka undervisningen negativt, samtidigt som oupptäckta stödbehov kan leda till skolmisslyckanden och hög frånvaro. En helhetssyn på elevernas skolsituation är därför nödvändig för att säkerställa att alla elever får en trygg och fungerande skolgång.

Ny lagstiftning som föreslås träda i kraft i augusti 2026 kommer innebära förändringar i hur kränkningar ska hanteras, bland annat genom att inte alla händelser ska behöva anmälas. Detta kommer att ställa krav på mer strukturerade arbetssätt och tydliga rutiner. Det blir viktigt att följa utvecklingen för att säkerställa att barns och elevers rättigheter fortsatt värnas.

Samtidigt skapar ny teknik och ökad tillgång till information bättre möjligheter för elever och vårdnadshavare att förstå sina rättigheter och vilka krav som kan ställas på skolhuvudmän. Digitala verktyg kan också underlätta för personal och rektorn med sin anmälningsskyldighet och bidra till ökad transparens.

Att kränkningar i skolan sker är ett faktum. Tillsammans måste vi arbeta långsiktigt och förebyggande för att kunna agera och komma åt problemen. Kränkande behandling har inverkan på elevers hela vardag och påverkar såväl mående som skolresultat negativt, vilket gör det så viktigt för rektorn och huvudmannen att ha en god överblick och motverka förekomsten i sina skolor. Det är just för den stora inverkan och påverkan som kränkande behandling har på enskilda elever som BEO behövs, nu och i framtiden. När en elevs skolgång präglats av en kränkande behandling som en skola och huvudman inte förmått förhindra, behöver eleven kunna få upprättelse för

det lidande som vuxenvärldens misslyckande har lett till. BEO har i 20 år gett elever sådan upprättelse och kommer verka för att ge det även i framtiden.